

BROERENKERK gerestaureerd

De middeleeuwse Broerenkerk in het centrum van Zwolle is gerestaureerd en verbouwd.

Het wordt, op initiatief van Wim J.G.M. Waanders, een multidisciplinair centrum op het gebied van media, kunst en cultuur. De restauratie was in handen van Leo Scholten Schilder- en Restauratiewerken.



▼ Een medewerker van Leo Scholten bezig met het vergulden van teksten op de orgelkas.

Wel een half jaar is Leo Scholten Schilder- en Restauratiewerken uit Huissen (Hobéon SKO gecertificeerd), met gemiddeld drie tot vier personen bezig geweest om de restauratieklus aan de middeleeuwse Broerenkerk in Zwolle te klaren. Een bijzonder project, vanwege de ouderdom van de kerk - gesticht in 1466 - en de gelijktijdig uitgevoerde verbouwing. In het gebouw wordt dit voorjaar namelijk 'Waanders In de Broeren, media,

kunst en cultuur' gevestigd (zie kader). Het schip van de kerk krijgt de functie van boekhandel, belevings- en ontmoetingscentrum, het koor krijgt een horeca-bestemming.

Met respect voor het gebouw en de historische monumentale ruimte, is de kerk geschikt gemaakt voor dit multifunctionele gebruik. Het project wordt in opdracht van Boekhandel Waanders door Trebbe en zusterbedrijf Van den Hengel gezamenlijk uitgevoerd. Zo is in de zijbeuk een geheel autonome constructie van drie verdiepingen gebouwd, waar een deel van het retailgebeuren wordt ondergebracht. Het schilderwerk aan de nieuwbouw is uitgevoerd door Pruis Schilderwerken uit Elburg.



PLAFONDSCHILDERING

“Een mooi voorbeeld hoe een oude kerk kan worden behouden, door het een compleet nieuwe functie te geven”, stelt Scholten, die in eerste instantie bij het restauratieproject werd gehaald om de unieke plafondschilderingen veilig te stellen. Reeds in de jaren tachtig vrijgelegd, maar de pleisterlagen in de gewelven lieten op verschillende plaatsen los. “Injecteren met plaksol, fixeren en ontstoren”, vat Scholten de werkzaamheden samen. Op sommige plekken was het noodzakelijk met restauratiemortel van Remmers het plafond aan te helen. Ontstoring moet er voor zorgen dat de reparaties niet tegen de achtergrond zichtbaar zijn. Hetzelfde geldt voor een wandschildering aan de zijkant. Reconstructie van de tekeningen was vrijwel niet aan de orde. Scholten: “Schoonmaken, ontstoren en conserveren. Dat is de insteek van de hele restauratie.” Wel werd de karakteristieke

rode bies, die het plafond van de bogen scheidt, met silicaatverf hersteld. “Het bieswerk was voor eenderde verdwenen.”

WANDEN

Restauratieonderzoeker Rob Crèvecoeur uit Epe was ingeschakeld om kleuronderzoek uit te voeren en een restauratieadvies te

geven. De kolommen waarop de gewelven rusten, waren vrij slordig decoratief geschilderd. Besloten werd hier een zandkleurige toon in kalkverf op te zetten. Scholten: “De kalkverf heeft een heel matte, maar natuurlijke en levendige uitstraling. Omdat deze verf dampdoorlatend en spanningsvrij is, sluit het ook beter aan op de onder-

◀ Het gerestaureerde orgel komt met zijn donkere kleur monumentaal uit tegen de lichte wanden en plafond.

>>> BROERENKERK gerestaureerd



grond die onstabiel is door de verschillende verflagen die er in de loop der eeuwen op zijn aangebracht."

Ook alle wanden zijn met witte kalkverf behandeld. Op de lange binnenwand bleven pleksgewijs echter doorbloedingen voorkomen; bepaalde gekleurde inhoudsstoffen uit de muur werden alsmatig geactiveerd en migreerden naar buiten, ondanks pogingen ze te isoleren, extraheren of vast te zetten. "Niets lukte", aldus Scholten. De oplossing werd gevonden in het heel dun aanbrengen van een matte synthetische verf met de blokkwast. Scholten: "Gesluierd aangebracht op de agressieve plekken, zie je nu het verschil niet meer."

ORGELKAS

Het meeste werk zat echter in het herstellen van de orgelkas. Uit kleuronderzoek van Crèvecoeur bleek dat de kas en

de dragende kolommen onder het orgelbalkon vanaf het ontstaan gedurende minstens drie perioden een bruinrode mahonie houtimitatie hebben gekend. Toch is uiteindelijk gekozen om de donkere eikenhoutimitatie van orgel en balkon te handhaven. Zo ook de granieten uitstraling van de dragende kolommen, die op een zwarte voet zijn gezet. De kolommen en het orgel kenden echter veel beschadigingen, onder andere schroeiplekken, als gevolg van de vele feesten die in de kerk zijn gehouden. "Al met al hebben we in totaal wel twee vierkante meter moeten retoucheren", aldus Scholten. "Alles is ten slotte in de bijenwas gezet om het een mooie volle glans te geven."

Ook de gipsen orgelbeelden waren behoorlijk beschadigd; Scholten moest er onder andere nieuwe duimen en neuzen

aanzetten en via injecties scheuren zekeren in de armen. Vervolgens werden de figuren dun in de witkalk gezet en de trompetten verguld. De doffe uitstraling van het vergulde lofwerk op het balkon en de orgelwangen bleek te worden veroorzaakt door bronsverf, dat over het oorspronkelijke bladgoud was gezet. Alle ornamenten die demontabel waren, werden in het atelier in Arnhem verguld, de letters zijn ter plekke van bladgoud voorzien.



▼ In de zijbeuk is een geheel autonome constructie van drie verdiepingen gebouwd.

'WAANDERS IN DE BROEREN'

In mei 2013 zal de voormalige Boekhandel Waanders een nieuw bedrijf starten in de middeleeuwse Broerenkerk: 'Waanders In de Broeren, media, kunst en cultuur'. Een initiatief van uitgever, drukker en boekverkoper Wim J.G.M. Waanders. Het familiebedrijf Waanders bevindt zich al meer dan 175 jaar in Zwolle. De laatste decennia heeft de onderneming zich vooral toegelegd op het uitgeven, drukken en verspreiden - nationaal en internationaal - van producties op de terreinen van kunst, geschiedenis, architectuur en cultuurgeschiedenis.

"De ontwikkelingen in de Nederlandse binnensteden, de veranderde positie van de traditionele retail door de opkomst van internet en de sterk gewijzigde positie van het gedrukte medium, waren aanleiding voor onze boekverkopers-onderneming om naar nieuwe wegen te zoeken. Wij ontwikkelden een nieuwe bredere formule die beter aansluit bij de sterk veranderde marktomstandigheden en gewijzigd consumentengedrag", aldus Waanders. "Het laagdrempelig aanbieden van een breed cultuuraanbod in combinatie met passende commerciële activiteiten moet tot een bijzondere symbiose leiden."



▼ Artist impression van de Broerenkerk door BK.architecten.



▼ Het vergulde lofwerk, dat met bronsverf was overgeschilderd, is in ere hersteld.



▼ Veel schilderijen in het plafond zijn schoon-gemaakt, ontstoord en geconserveerd.